

**PRODUKCJA ROLNICZA W PRZECIĘTNYM
INDYWIDUALNYM GOSPODARSTWIE ROLNYM
W POLSCE I KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ.
PRÓBA OKREŚLENIA PODOBIENSTWA STRUKTUR
W 2005 ROKU**

Roma Ryś-Jurek

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Abstrakt. Celem badania było porównanie produkcji rolniczej przeciętnego polskiego indywidualnego gospodarstwa rolnego z produkcją przeciętnego gospodarstwa unijnego. Analiza została oparta na danych FADN dla 2005 roku. Podstawowymi metodami badawczymi były analiza opisowa i porównawcza. Wykorzystano również wybrane metody statystyki opisowej, a wśród nich – miarę podobieństwa struktur. Porównanie przeciętnych wyników polskiego i unijnego gospodarstwa rolnego wykazało, że większość podstawowych kategorii ekonomicznych w polskim przeciętnym indywidualnym gospodarstwie rolnym była około trzykrotnie niższa niż w gospodarstwie unijnym. W trzech przygotowanych rankingach, według wartości bezwzględnych produkcji ogółem, produkcji roślinnej i zwierzęcej, polskie przeciętne gospodarstwo rolne zajęło końcowe pozycje pośród innych przeciętnych unijnych gospodarstw rolnych. W wyniku zastosowania miary podobieństwa struktur okazało się, że struktura produkcji ogółem polskiego przeciętnego gospodarstwa rolnego jest w znacznym stopniu podobna do struktury produkcji gospodarstwa belgijskiego, łotewskiego i fińskiego. Natomiast struktura produkcji roślinnej przeciętnego polskiego gospodarstwa rolnego jest w wysokim stopniu podobna do struktury produkcji roślinnej gospodarstwa fińskiego i brytyjskiego, a struktura produkcji zwierzęcej jest podobna do węgierskiej.

Słowa kluczowe: indywidualne gospodarstwo rolne, produkcja rolnicza, podobieństwo struktur

WPROWADZENIE

Polska stała się członkiem Unii Europejskiej dnia 1 maja 2004 roku. Przed tą datą stopień wspierania rolnictwa w Polsce był znacznie niższy niż w Unii Europejskiej (UE). Zakres stosowanych instrumentów wspierania rolnictwa przez państwo był odmienny niż w UE, przy tym wiele działów produkcji rolniczej nie było objętych wsparciem [Czyżewski i Hennisz-Matuszczak 2004]. W wyniku objęcia Polski mechanizmami Wspólnej Polityki Rolnej, polscy rolnicy zostali beneficjentami organizacji rynków rolnych, m. in. zakupów interwencyjnych, płatności bezpośrednich, subsydiów eksportowych. W badanym okresie cała polska gospodarka skorzystała z pomocy finansowej Unii Europejskiej, co pośrednio wpływało na przemiany w polskim rolnictwie i sytuacji indywidualnych gospodarstw rolnych [Polska w Unii... 2003].

Polska jest krajem o znacznym potencjale rolnictwa. Areał użytków rolnych jest większy niż w większości krajów UE. Większą powierzchnię posiada jedynie Francja i Hiszpania [Strategia rozwoju... 2004]. Duże zasoby ziemi rolniczej potencjalnie sprzyjają prowadzeniu produkcji rolniczej, jednak ograniczeniem w tym zakresie jest niekorzystna struktura gospodarstw, trudne warunki przyrodnicze, nadwyżka słabo wykwalifikowanej siły roboczej w rolnictwie, niski stopień specjalizacji produkcji rolniczej i niedostatek nowoczesnego kapitału [Ryś-Jurek 2007].

Celem opracowania było porównanie produkcji rolniczej indywidualnych gospodarstw rolnych z krajów UE-24 w 2005 roku¹, ze szczególnym uwzględnieniem Polski. Starano się odpowiedzieć na następujące pytania:

1. Jaką wielkość osiągnęła w 2005 roku produkcja rolnicza przeciętnego polskiego indywidualnego gospodarstwa rolnego w porównaniu z produkcją rolniczą przeciętnych gospodarstw rolnych z innych krajów, a więc które miejsce zajęło polskie przeciętne gospodarstwo rolne pod względem produkcji ogółem, produkcji roślinnej i zwierzęcej?
2. Jak bardzo struktura produkcji ogółem polskiego przeciętnego indywidualnego gospodarstwa rolnego miała charakter indywidualny w Unii Europejskiej?
3. Czy w Unii Europejskiej były państwa, w których struktura produkcji rolniczej przeciętnego indywidualnego gospodarstwa rolnego była podobna do struktury produkcji polskiego przeciętnego gospodarstwa? Jeśli tak, to czy w tych państwach przeciętne indywidualne gospodarstwa rolne osiągały wysoką produkcję?

MATERIAŁ I METODY

W badaniach wykorzystano dane, które pochodzą z sieci danych rachunkowości rolnej gospodarstw rolniczych FADN (Farm Accountancy Data Network). W tej bazie znajdują się tylko informacje o gospodarstwach prowadzących rachunkowość rolną².

¹ W bazie danych FADN nie ma informacji o Malcie.

² Jak wynika z literatury, w Polsce przyjmuje się, że gospodarstwa prowadzące rachunkowość rolną są „lepsze” od przeciętnych w kraju o około 30% [Woś 2000]. Jednakże dane pochodzące z tej bazy są obecnie jedynymi dostępnymi i ujednoliconymi informacjami o gospodarstwach rolnych, umożliwiającymi przeprowadzenie porównań Polski z innymi krajami UE.

Badaniem objęto 24 przeciętne indywidualne gospodarstwa rolne z Unii Europejskiej w 2005 roku³.

Przedmiotem badań było syntetyczne opisanie produkcji przeciętnego polskiego indywidualnego gospodarstwa rolnego w drugim roku członkostwa w Unii Europejskiej. Wykonując analizy, wyniki przeciętnego polskiego indywidualnego gospodarstwa rolnego porównywano z wynikami przeciętnego unijnego gospodarstwa. Szczególny nacisk położono na zbadanie struktury produkcji w polskim przeciętnym gospodarstwie rolnym i innych przeciętnych unijnych gospodarstwach, tak aby odnaleźć możliwe podobieństwa między nimi.

Podstawowymi metodami prowadzonych badań były analiza opisowa i porównawcza. Stosowano również wybrane metody z zakresu statystyki opisowej, a wśród nich miarę podobieństwa struktur. Ta metoda posłużyła do porównania struktury produkcji przeciętnego polskiego indywidualnego gospodarstwa rolnego ze strukturami produkcji wszystkich unijnych przeciętnych gospodarstw rolnych. Badanie to przeprowadzono dla produkcji ogółem, produkcji roślinnej i zwierzęcej. Miarę podobieństwa struktur można opisać wzorem [Wysocki i Lira 2005]:

$$\mu_i = 1 - \frac{\sum_{i=1}^k |c_{i(1)} - c_{i(2)}|}{2}$$

gdzie:

μ_i – to wielkość unormowana, która przyjmuje wartości z przedziału $\langle 0; 1 \rangle$,

$c_{i(1)}$ – udział i -tego składnika w pierwszej strukturze,

$c_{i(2)}$ – udział i -tego składnika w drugiej strukturze.

W badaniu przyjęto następujące przedziały miary podobieństwa:

$\langle 0,8; 1,0 \rangle$ – dwie struktury są podobne w wysokim stopniu,

$\langle 0,6; 0,8 \rangle$ – dwie struktury są podobne w średnim stopniu,

$\langle 0,4; 0,6 \rangle$ – dwie struktury są podobne w niskim stopniu,

$\langle 0,2; 0,4 \rangle$ – dwie struktury są podobne w bardzo niskim stopniu,

$\langle 0,0; 0,2 \rangle$ – dwie struktury są różne.

W przypadku, gdy wartość miary podobieństwa struktur bliska jest 1, dwie struktury są niemal identyczne. Natomiast, gdy wartość miary podobieństwa struktur bliska jest 0, dwie struktury są od siebie różne [Wysocki i Lira 2005].

WYNIKI BADAŃ

Aby zrealizować cel badania, posłużono się danymi FADN za 2005 rok. Porównanie polskiego przeciętnego indywidualnego gospodarstwa rolnego z przeciętnym gospodarstwem unijnym rozpoczęto od zestawienia kilku podstawowych kategorii ekonomicznych charakterystycznych dla gospodarstwa rolnego (tab. 1).

---

³ W bazie danych FADN dotyczących 2005 roku nie ma informacji o Słowenii, Szwecji, Wielkiej Brytanii i Włoszech. Braki danych dla tych czterech krajów uzupełniono informacjami z 2004 roku.

Tabela 1. Wybrane kategorie ekonomiczne dla przeciętnego indywidualnego gospodarstwa rolnego w UE i w Polsce w 2005 roku

Kategoria	UE ^{a)}	Polska	Polska/UE (%)
Uproszczony rachunek dochodu z gospodarstwa rolnego (euro)			
1. Produkcja ogółem ^{b)}	60 074	22 307	37,1
2. Zużycie pośrednie ^{c)}	-6 048	-13 127	36,4
3. Saldo bieżących dopłat i podatków	+10 762	+3 067	28,5
4. Wartość dodana brutto	= 34 788	= 12 247	35,2
5. Amortyzacja	-8 446	-499	41,4
6. Wartość dodana netto	= 28 342	= 8 748	30,9
7. Koszt czynników zewnętrznych ^{d)}	-9 777	-1 177	12,0
8. Saldo dopłat i podatków na inwestycjach	+ (-18)	+ (-281)	×
9. Dochód z gospodarstwa rolnego	= 16 547	= 7 290	44,1
Inne kategorie ekonomiczne			
10. Całkowita powierzchnia UR (ha)	34,9	17,2	49,3
11. ESU ^{e)}	31,9	10,1	31,7
12. Subsydia (euro)	11 104	3 311	29,8
13. Dochód z gospodarstwa rolnego bez bieżących dopłat (euro) (9-12)	5 443	3 979	73,1
14. Dochód z gospodarstwa rolnego bez bieżących dopłat w przeliczeniu na 1 ha UR (euro/ha) (13/10)	155,96	231,33	148,3
15. Całkowity nakład pracy (AWU) ^{f)}	1,68	1,79	106,5

^{a)}Bez Wielkiej Brytanii, Włoch, Malty, Słowenii i Szwecji. ^{b)}Produkcja ogółem to suma końcowej produkcji roślinnej i zwierzęcej w gospodarstwie. ^{c)}Zużycie pośrednie obejmuje wartość zużytych materiałów (w tym paliwa) netto, surowców energii, gazów technicznych i usług obcych oraz kosztów podróży służbowych i inne koszty (reklamy, wynajmu itp.). ^{d)}Koszt czynników zewnętrznych obejmuje koszt pracy najemnej, czynsze za donajem środków produkcji, odsetki od kredytów itp. ^{e)}ESU – ekonomiczna jednostka wielkości. ^{f)}AWU – roczna jednostka pracy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

Jak można zauważyć, w 2005 roku produkcja ogółem polskiego przeciętnego indywidualnego gospodarstwa rolnego wyniosła 22 307 euro. Produkcję tę wypracowano, gdy średnia powierzchnia UR w gospodarstwie wynosiła 17,2 ha. Pozwoliło to osiągnąć przeciętnemu polskiemu indywidualnemu gospodarstwu rolnemu dochód w wysokości 7290 euro. W tym samym czasie przeciętne unijne gospodarstwo rolne osiągnęło produkcję ogółem wynoszącą 60 074 euro, przy średniej powierzchni UR w gospodarstwie bliskiej 35 ha. Dochód z gospodarstwa rolnego w przeciętnym unijnym gospodarstwie rolnym wyniósł 16 547 euro. Tym samym dochód polskiego przeciętnego gospodarstwa rolnego był około 2,5 razy niższy od zaobserwowanego w gospodarstwie unijnym (tab. 1). Inną sytuację zaobserwowano, gdy porównano polskie i unijne dochody z go-

spodarstwa rolnego bez bieżących dopłat. Dochód polskiego przeciętnego indywidualnego gospodarstwa rolnego był tylko 1,3-krotnie niższy od tak obliczonego przeciętnego dochodu w krajach UE. To jasny dowód na to, jak duży wpływ wywiera system dopłat bezpośrednich w UE na sytuację ekonomiczną indywidualnych gospodarstw rolnych. Przeliczony dochód z gospodarstwa rolnego bez bieżących dopłat na 1 ha UR w polskim przeciętnym indywidualnym gospodarstwie rolnym wyniósł 231,33 euro/ha, a w unijnym tylko 155,96 euro/ha.

Porównanie średnich wyników przeciętnego gospodarstwa rolnego polskiego i unijnego w 2005 roku wykazało, że większość wybranych kategorii ekonomicznych w polskim przeciętnym gospodarstwie była około 3-krotnie niższa niż w unijnym. I tak na przykład, zużycie pośrednie także było mniejsze w Polsce (13 127 euro) niż w UE-24 (36 048 euro). Podobnie, 3-krotnie mniejsze od średniej unijnej były: saldo bieżących dopłat i podatków, wartość dodana brutto i wartość dodana netto polskiego przeciętnego indywidualnego gospodarstwa rolnego. Znacząca różnica charakteryzowała amortyzację i wartość kosztów czynników zewnętrznych. W pierwszym przypadku, wielkość amortyzacji polskiego przeciętnego gospodarstwa rolnego wyniosła 3499 euro, podczas gdy unijnego była tylko 2,5-krotnie większa i wyniosła 8446 euro. Natomiast koszty czynników zewnętrznych były ponad 8-krotnie niższe w polskim przeciętnym indywidualnym gospodarstwie rolnym (1177 euro) niż w unijnym (9777 euro). Warto podkreślić, że polskie przeciętne indywidualne gospodarstwo rolne w badanym roku obejmowało 2-krotnie mniejszą całkowitą powierzchnią użytków rolnych i miało rozmiar 10,1 ESU⁴, podczas gdy unijne aż 31,9 ESU. W polskim przeciętnym indywidualnym gospodarstwie rolnym roczny nakład pracy był wyższy niż w UE i w 2005 roku wyniósł 1,79 AWU⁵, a w unijnym przeciętnym gospodarstwie 1,68 AWU (tab. 1).

Realizacji założonego celu badawczego posłużyły sporządzone rankingi przeciętnych indywidualnych gospodarstw rolnych z krajów UE-24 w 2005 roku (tab. 2). Rankingi te zawierają informacje o: produkcji ogółem, produkcji roślinnej i produkcji zwierzęcej przeciętnego indywidualnego gospodarstwa rolnego z każdego kraju UE-24. W pierwszym rankingu, przygotowanym według produkcji ogółem, polskie przeciętne indywidualne gospodarstwo rolne zajęło 19 miejsce. W drugim – według produkcji roślinnej – sytuacja polskiego przeciętnego gospodarstwa rolnego była prawie identyczna, bowiem zajęło ono 20 miejsce w tej klasyfikacji. W trzecim rankingu – według produkcji zwierzęcej – wyniki były podobne. Polskie przeciętne indywidualne gospodarstwo rolne zajęło znow 19 miejsce.

Z obserwacji prezentowanych rankingów wynika, że produkcja przeciętnych indywidualnych gospodarstw rolnych z nowych krajów członkowskich UE jest bardzo zróżnicowana. Na przykład, wysoką pozycję we wszystkich trzech rankingach zajęło przeciętne słowackie gospodarstwo rolne. Miało ono powierzchnię około 548,3 ha UR, a wartość jego produkcji ogółem wyniosła 372 946 euro. Tak pozytywne wyniki słowackie gospodarstwa osiągnęły między innymi dzięki pomocy z UE. Mianowicie, przeciętne słowackie gospodarstwo rolne w 2005 roku uzyskało subsydia wynoszące około 91 248 euro. W tym samym czasie polskie przeciętne gospodarstwo rolne otrzymało tylko 3311 euro subsydiów. Przeliczając subsydia na powierzchnię UR w gospodarstwie, okazało się, że w słowackim przeciętnym gospodarstwie rolnym 166,4 euro subsydiów

⁴ ESU (economic size unit) ekonomiczna jednostka wielkości.

⁵ AWU (annual work unit) roczna jednostka pracy.

Tabela 2. Rankingi przeciętnych indywidualnych gospodarstw rolnych według produkcji ogółem, produkcji roślinnej i produkcji zwierzęcej według kraju UE w 2005 roku

Miej-sce	Przeciętne gospodarstwo z kraju	Produkcja ogółem ^{a)} (euro)	Miej-sce	Przeciętne gospodarstwo z kraju	Produkcja roślinna (euro)	Miej-sce	Przeciętne gospodarstwo z kraju	Produkcja zwierzęca (euro)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Słowacja	372 946	1	Słowacja	163 001	1	Dania	148 422
2	Holandia	299 259	2	Holandia	147 653	2	Holandia	132 432
3	Czechy	261 353	3	Czechy	130 434	3	Słowacja	129 826
4	Dania	218 749	4	Wielka Brytania ^{b)}	80 133	4	Czechy	116 912
5	Wielka Brytania ^{b)}	183 392	5	Niemcy	71 072	5	Belgia	100 177
6	Belgia	173 446	6	Belgia	70 128	6	Wielka Brytania ^{b)}	94 198
7	Niemcy	168 587	7	Francja	67 008	7	Luksemburg	83 901
8	Luksemburg	130 212	8	Dania	54 963	8	Niemcy	79 787
9	Francja	127 815	9	Szwecja ^{b)}	44 321	9	Szwecja ^{b)}	61 006
10	Szwecja ^{b)}	122 173	10	Włochy ^{b)}	35 507	10	Francja	55 898
11	Estonia	63 702	11	Węgry	27 308	11	Finlandia	36 187
12	Finlandia	63 034	12	Luksemburg	27 187	12	Estonia	33 714
13	Austria	59 957	13	Estonia	24 297	13	Austria	31 482
14	Włochy ^{b)}	53 926	14	Finlandia	22 836	14	Irlandia	28 059
15	Węgry	53 845	15	Hiszpania	22 103	15	Węgry	18 524
16	Hiszpania	37 956	16	Austria	16 465	16	Łotwa	17 037
17	Łotwa	34 208	17	Łotwa	15 041	17	Włochy ^{b)}	16 648
18	Irlandia	32 474	18	Grecja	14 556	18	Hiszpania	15 107
19	Polska	22 307	19	Litwa	11 476	19	Polska	11 157
20	Litwa	19 968	20	Polska	10 848	20	Słowenia ^{b)}	9 496
21	Portugalia	19 143	21	Portugalia	10 002	21	Cypr	8 785
22	Grecja	18 601	22	Cypr	8 195	22	Portugalia	8 347
23	Cypr	17 043	23	Słowenia ^{b)}	4 315	23	Litwa	8 070
24	Słowenia ^{b)}	15 784	24	Irlandia	3 452	24	Grecja	3 810
	UE ^{c)}	60 074		UE ^{c)}	29 123		UE ^{c)}	27 528

^{a)}Produkcja ogółem to suma końcowej produkcji roślinnej i zwierzęcej w gospodarstwie.

^{b)}Dane za rok 2004.

^{c)}Bez Wielkiej Brytanii, Włoch, Malty, Słowenii i Szwecji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

przypadło na 1 ha UR, a w polskim przeciętnym indywidualnym gospodarstwie rolnym aż 192,5 euro subsydiów przypadło na 1 ha UR w 2005 roku. Potwierdza to fakt, że duże gospodarstwa rolne, dzięki pomocy unijnej i sprzyjającym warunkom rolniczym stają się jeszcze silniejsze. Dla polskich gospodarstw rolnych oznacza to, że koniecznym warunkiem zwiększenia wartości ich produkcji jest nie tylko otrzymywanie dopłat z UE, lecz także ciągle powiększanie powierzchni UR w gospodarstwach.

W tabeli 3 zawarto porównanie struktury produkcji unijnego i polskiego przeciętnego indywidualnego gospodarstwa rolnego w 2005 roku. Jak można zauważyć, produkcja roślinna i zwierzęca polskiego przeciętnego indywidualnego gospodarstwa rolnego była około trzykrotnie mniejsza niż w unijnym przeciętnym gospodarstwie. Biorąc pod uwagę wartości absolutne, tylko wartość produkcji mięsa drobiowego była większa w polskim indywidualnym gospodarstwie rolnym niż w unijnym i wyniosła ona 2487 euro (w unijnym przeciętnym gospodarstwie wyniosła odpowiednio 1777 euro). Pomimo produkowania dość dużych ilości zboża, ziemniaków, buraków cukrowych i wieprzowiny, polskie przeciętne indywidualne gospodarstwo rolne osiągnęło w tych zakresach tylko połowę poziomu produkcji unijnego przeciętnego gospodarstwa rolnego. Ze względu na warunki klimatyczne w Polsce, produkcja owoców cytrusowych, winogron i oliwek nie występowała lub była tak niewielka, że jej nie odnotowano. Podobnie, hodowla owiec i kóz była prawie niezauważalna.

Table 3. Struktura produkcji przeciętnego gospodarstwa rolnego w UE i w Polsce w 2005 roku (euro i %)

Produkcja	UE ^{a)}	Polska	Polska/UE ^{a)}	UE ^{a)}	Polska
	euro		%		
1	2	3	4	5	6
Ogółem	60 074	22 307	37,13	100,00	100,00
Roślinna, w tym:	29 123	10 848	37,25	48,48	48,63
zboża	6 579	3 534	53,72	10,95	15,84
uprawy na nasiona	165	61	36,97	0,27	0,27
ziemniaki	1 391	983	70,67	2,32	4,41
buraki cukrowe	1 450	726	50,07	2,41	3,25
rośliny oleiste	1 208	535	44,29	2,01	2,40
rośliny przemysłowe	679	60	8,84	1,13	0,27
warzywa i kwiaty	6 993	3 356	47,99	11,64	15,04
owoce	1 978	1 244	62,89	3,29	5,58
owoce cytrusowe	514	0	0,00	0,86	0,00
winogrona	3 761	0	0,00	6,26	0,00
oliwki i oleje	1 539	0	0,00	2,56	0,00
pasza	1 885	80	4,24	3,14	0,36
inna produkcja roślinna	981	269	27,42	1,63	1,21
Zwierzęca, w tym:	27 528	11 157	40,53	45,82	50,02
mleko krowie i produkty mleczne	10 260	3 486	33,98	17,08	15,63
wołowina i cielęcina	4 790	1 088	22,71	7,97	4,88
wieprzowina	7 119	3 578	50,26	11,85	16,04
baranina i koźlecina	931	27	2,90	1,55	0,12

Table 3 – cont.

1	2	3	4	5	6
drób	1 777	2 487	139,95	2,96	11,15
jaja	624	303	48,56	1,04	1,36
owcze i kozie mleko	1 045	10	0,96	1,74	0,04
inna produkcja zwierzęca	983	178	18,11	1,64	0,80
Inna ^{b)}	3 423	302	8,82	5,70	1,35

^{a)}Bez Wielkiej Brytanii, Włoch, Malty, Słowenii i Szwecji.

^{b)}Inna produkcja – na przykład: wynajęty obszar gotowy do wysiania, produkty leśne, kontraktowa praca dla innych, wynajem sprzętu innym itp.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

W 2005 roku udział produkcji roślinnej wyniósł 48,63%, a produkcji zwierzęcej wyniósł 50,02% w produkcji ogółem przeciętnego polskiego indywidualnego gospodarstwa rolnego (tab. 3). W tym samym czasie udziały tych produkcji w produkcji ogółem przeciętnego unijnego gospodarstwa rolnego wyniosły odpowiednio: 48,48% i 45,82%. Warto podkreślić, że w 2005 roku największy udział produkcji roślinnej w produkcji ogółem odnotowało przeciętne indywidualne gospodarstwo rolne z Grecji (78%), podczas gdy największy udział produkcji zwierzęcej uzyskało przeciętne indywidualne gospodarstwo rolne z Irlandii (86%).

Analizując wyniki zawarte w tabeli 3, nasuwa się kilka wniosków o strukturze produkcji obserwowanej w polskim i unijnym przeciętnym indywidualnym gospodarstwie rolnym w 2005 roku. W przypadku produkcji roślinnej polskiego indywidualnego gospodarstwa rolnego, w strukturze produkcji ogółem dominowały zboża (15,84%), a na drugim miejscu warzywa i kwiaty (15,04%). Odwrotnie było w przypadku przeciętnego unijnego indywidualnego gospodarstwa rolnego. Największy udział w produkcji ogółem wśród produkcji roślinnej miały warzywa i kwiaty (11,64%), a na drugim miejscu znalazło się zboże (10,95%). Natomiast w przypadku produkcji zwierzęcej, największe udziały w produkcji ogółem przeciętnego polskiego i unijnego indywidualnego gospodarstwa rolnego miały wieprzowina: 16,04% i 11,85% i mleko krowie: 15,63% i 17,08%.

W tabeli 4 zawarto wyniki zastosowania miary podobieństwa struktur do badania struktury produkcji polskiego i unijnego przeciętnego indywidualnego gospodarstwa rolnego w 2005 roku. Badanie, które przeprowadzono dla produkcji ogółem, produkcji roślinnej i produkcji zwierzęcej, wykazało, że w Unii Europejskiej nie istnieje taka sama struktura produkcji co w polskim przeciętnym gospodarstwie rolnym.

Biorąc pod uwagę produkcję ogółem, polska struktura była w średnim stopniu podobna do osiemnastu europejskich struktur, a w największym stopniu do belgijskiej, lotewskiej i fińskiej. Wyniki te wyniosły odpowiednio: 0,77, 0,72 i 0,72 i pozwalają do tej samej klasy podobieństwa zaliczyć jeszcze piętnaście przeciętnych gospodarstw rolnych z: Czech, Wielkiej Brytanii, Niemiec, Francji, Węgier, Danii, Austrii, Szwecji, Holandii, Cypru, Litwy, Włoch, Hiszpanii, Portugalii i Estonii. Wobec tego wyniki te nie są dokładne, bo liczba krajów zaliczonych do tej klasy jest zbyt duża. Wnioski należy więc wyciągać z dużą ostrożnością. Można przyjąć, że struktura produkcji ogółem przeciętnego polskiego gospodarstwa rolnego jest najbardziej podobna do struktur obserwowanych w gospodarstwach z północno-zachodniej Europy (tab. 4).

Tabela 4. Porównanie podobieństwa struktury produkcji polskiego przeciętnego gospodarstwa rolnego z innymi przeciętnymi gospodarstwami z krajów UE ^{a)} w 2005 roku

Przedziały wartości miary podobieństwa struktur	Przeciętne gospodarstwo z	Wartość miary podobieństwa struktury produkcji ogółem	Przeciętne gospodarstwo z	Wartość miary podobieństwa struktury produkcji roślinnej	Przeciętne gospodarstwo z	Wartość miary podobieństwa struktury produkcji zwierzęcej	
1	2	3	4	5	6	7	
<0,8; 1,0) struktura jest podobna w wysokim stopniu do polskiej			Finlandia	0,85	Węgry	0,88	
			Wielka Brytania ^{b)}	0,82			
<0,6; 0,8) struktura jest podobna w średnim stopniu do polskiej	Belgia	0,77			Austria	0,79	
					Belgia	0,78	
					Czechy	0,78	
					Niemcy	0,77	
					Holandia	0,76	
	Łotwa	0,72		Dania	0,75		
				Belgia	0,74	Łotwa	0,74
				Austria	0,73		
	Finlandia	0,72				Włochy ^{b)}	0,71
					Łotwa	0,70	Dania
	Czechy	0,69				Portugalia	0,69
	Wielka Brytania ^{b)}	0,69					
	Niemcy	0,68					
	Francja	0,66				Szwecja ^{b)}	0,67
						Słowacja	0,66
						Hiszpania	0,66
	Węgry	0,65		Niemcy	0,65	Francja	0,65
	Dania	0,65		Litwa	0,65	Finlandia	0,65
				Węgry	0,65	Estonia	0,65
	Austria	0,64		Szwecja ^{b)}	0,64		
			Czechy	0,64			
			Francja	0,63			
Szwecja ^{b)}	0,62		Cypr	0,62			
Holandia	0,62						
Cypr	0,62						
Litwa	0,61				Wielka Brytania ^{b)}	0,61	
Włochy ^{b)}	0,61				Cypr	0,61	

Table 4 – cont.

1	2	3	4	5	6	7
	Hiszpania	0,60				
	Portugalia	0,60				
	Estonia	0,60				
<0,4; 0,6) struktura jest podobna w niskim stopniu do polskiej	Słowacja	0,55	Włochy ^{b)} Słowenia ^{b)} Hiszpania Estonia Irlandia Słowacja Holandia Portugalia Luksemburg	0,59 0,57 0,57 0,55 0,54 0,52 0,50 0,50 0,48	Litwa Luksemburg Słowenia ^{b)}	0,57 0,52 0,52
	Słowenia ^{b)}	0,45				
	Luksemburg	0,40	Grecja	0,42	Irlandia	0,44
<0,2; 0,4) struktura jest podobna w bardzo niskim stopniu do polskiej	Grecja Irlandia	0,37 0,35				
<0,0; 0,2) struktura jest różna					Grecja	0,18

^{a)}Bez Wielkiej Brytanii, Włoch, Malty, Słowenii i Szwecji.

^{b)}Dane za 2004 rok.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

Analiza produkcji roślinnej i zwierzęcej przyniosła bardziej dokładne wyniki. Struktura produkcji roślinnej przeciętnego polskiego indywidualnego gospodarstwa rolnego była podobna w wysokim stopniu do fińskiej (0,85) i brytyjskiej (0,82). Można więc uznać, że ta struktura była podobna do struktur północnej Europy. Inne wyniki uzyskano badając produkcję zwierzęcą. Struktura produkcji zwierzęcej przeciętnego polskiego indywidualnego gospodarstwa rolnego była podobna w wysokim stopniu tylko do struktury węgierskiego przeciętnego gospodarstwa (0,88). Biorąc również pod uwagę inne wyniki (bliskie 0,80) można przyjąć, że struktura produkcji zwierzęcej polskiego gospodarstwa rolnego była podobna do struktur produkcji zwierzęcej gospodarstw z centralnej i północnej Europy. Przeprowadzone badania pozwoliły stwierdzić, że struktury produkcji (ogółem, roślinna, zwierzęca) polskiego gospodarstwa różnią się znacząco od struktur produkcji gospodarstw z Grecji i Irlandii.

Polskie gospodarstwa były więc podobne do gospodarstw z dobrze rozwiniętych krajów północnej, centralnej i zachodniej Europy, ale ich produkcja i sytuacja ekono-

miczna kształtowała się poniżej średniego poziomu unijnego. Jednakże ciągłe dostosowywanie się do struktur europejskich powinno poprawić w przyszłości sytuację polskich indywidualnych gospodarstw rolnych. Ta szansa nie powinna być zaprzepaszczona, tak by polskie gospodarstwa rolne konkurowały z wyżej subsydiowanymi gospodarstwami ze "starej" Unii i gospodarstwami ze Wschodu o mniejszych kosztach produkcji.

WNIOSKI

1. Polska jest krajem o znacznym potencjale rolnictwa. Areał użytków rolnych w Polsce jest większy niż w większości krajów UE. Większą powierzchnię ma jedynie Francja i Hiszpania. Jednakże nie pomaga to osiągać zadowalających wyników indywidualnym gospodarstwom rolnym. Porównanie średnich wyników przeciętnego gospodarstwa rolnego polskiego i unijnego w 2005 roku wykazało, że większość wybranych kategorii ekonomicznych w polskim przeciętnym gospodarstwie była około trzykrotnie niższa niż w unijnym. Na przykład:

- produkcja ogółem polskiego przeciętnego indywidualnego gospodarstwa rolnego wyniosła 22 307 euro, przy średniej powierzchni UR w gospodarstwie wynoszącej 17,2 ha. Pozwoliło to osiągnąć przeciętnemu polskiemu indywidualnemu gospodarstwu rolnemu dochód z gospodarstwa w wysokości 7290 euro. W tym samym czasie przeciętne unijne gospodarstwo rolne osiągnęło produkcję ogółem wynoszącą 60 074 euro, gdy średnia powierzchnia UR gospodarstwa wynosiła blisko 35 ha. Dochód z gospodarstwa rolnego w przeciętnym unijnym gospodarstwie rolnym wyniósł 16 547 euro;
- dochód z gospodarstwa rolnego bez bieżących dopłat na 1 ha UR w polskim przeciętnym indywidualnym gospodarstwie rolnym wyniósł aż 231,33 euro/1ha, a w unijnym gospodarstwie tylko 155,96 euro/ha;
- polskie przeciętne indywidualne gospodarstwo rolne miało rozmiar 10,1 ESU, podczas gdy unijne aż 31,9 ESU;
- roczny nakład pracy w polskim przeciętnym indywidualnym gospodarstwie rolnym był wyższy niż w UE i w 2005 roku wyniósł 1,79 AWU, a w unijnym przeciętnym gospodarstwie 1,68 AWU;
- korzystnie dla Polski, koszty czynników zewnętrznych były ponad ośmiokrotnie niższe w polskim przeciętnym indywidualnym gospodarstwie rolnym (1177 euro) niż w unijnym (9777 euro).

2. W trzech opracowanych rankingach – według produkcji ogółem, produkcji roślinnej i zwierzęcej – polskie przeciętne indywidualne gospodarstwo rolne zajęło niskie miejsca: 19, 20 i 19 między gospodarstwami z 24 krajów UE.

3. Porównanie struktury produkcji unijnego i polskiego przeciętnego indywidualnego gospodarstwa rolnego w 2005 roku wykazało, że produkcja roślinna i zwierzęca polskiego przeciętnego indywidualnego gospodarstwa rolnego była około trzykrotnie mniejsza niż w unijnym przeciętnym gospodarstwie. Polskie przeciętne indywidualne gospodarstwo rolne produkowało dość duże ilości zboża, ziemniaków, buraków cukrowych i wieprzowiny. Ze względu na warunki klimatyczne w Polsce produkcja owoców cytrusowych, winogron i oliwek nie występowała lub była tak niska, że jej nie odnotowano. Podobnie, hodowla owiec i kóz była prawie niezauważalna.

4. Badanie z zastosowaniem miary podobieństwa struktur wykazało, że struktura produkcji ogółem polskiego przeciętnego indywidualnego gospodarstwa rolnego w 2005 roku była podobna do belgijskiej, łotewskiej i fińskiej. Struktura produkcji roślinnej przeciętnego polskiego indywidualnego gospodarstwa rolnego była podobna w wysokim stopniu do fińskiej i brytyjskiej, podczas gdy struktura produkcji zwierzęcej przeciętnego polskiego indywidualnego gospodarstwa rolnego była podobna w wysokim stopniu tylko do struktury węgierskiego przeciętnego gospodarstwa.

5. W 2005 roku polskie gospodarstwa były podobne pod względem struktur produkcji do gospodarstw z dobrze rozwiniętych krajów północnej, centralnej i zachodniej Europy. Jednak ich produkcja i sytuacja ekonomiczna kształtowała się poniżej średniego poziomu unijnego. Dostosowywanie się do struktur europejskich powinno poprawić w przyszłości sytuację polskich indywidualnych gospodarstw rolnych. Polskie gospodarstwa rolne powinny konkurować z wyżej subsydiowanymi gospodarstwami ze „starej” Unii i gospodarstwami ze Wschodu o niższych kosztach produkcji.

LITERATURA

- Czyżewski, A., Henisz-Matuszczak A., 2004. Rolnictwo Unii Europejskiej i Polski. Studium porównawcze struktur wytwórczych i regulatorów rynków rolnych. Wyd. AE, Poznań.
- Dane FADN. 2007. www.europa.eu.int/comm/agriculture/rica/dwh.
- Strategia rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa na lata 2007-2013 (z elementami prognozy do roku 2020). 2004. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa.
- Polska w Unii Europejskiej. Nasze warunki członkostwa. 2003. Biuro ds. Referendum Europejskiego KPRM, Warszawa.
- Ryś-Jurek R., 2007. Porównanie sytuacji ekonomicznej polskich indywidualnych gospodarstw rolnych z gospodarstwami innych krajów UE w latach 2000-2005. W: Problemy rolnictwa światowego (Rolnictwo i gospodarka żywnościowa Polski w ramach Unii Europejskiej). Red. H. Manteuffel Szoega. T. 17. Wyd. SGGW, Warszawa, 114-123.
- Woś A., 2000. Układy strukturalne w rolnictwie chłopskim (w świetle danych rachunkowości rolnej). IERiGŻ, Komunikaty, Raporty, Ekspertyzy 465, Warszawa.
- Wysocki F., Lira J., 2005. Statystyka opisowa. Wyd. AR, Poznań.